

Махно М.

«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс

Бенч Л.

к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ І ЙОГО РОЛЬ У ВИКОНАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Ключовим завданням кожної держави є сприяння збалансованому розвитку економіки країни, тому вагоме місце у видатковій частині бюджету мають займати витрати, що стимулюють економічний розвиток. Одним із таких стимулів виступає розвиток соціальної політики держави. У свою чергу, державний бюджет є регулятором економіки, який відбиває обсяги необхідних державі фінансових ресурсів, визначає конкретні напрями використання коштів, спрямовує фінансову діяльність держави. Бюджет впливає на соціально-економічні процеси шляхом вироблення бюджетної політики та використовуючи бюджетний механізм.

Роль бюджету у виконанні соціальної політики держави простежується через реалізацію його основної функції – розподільчої. Вона виявляється в тому, що держава концентрує кошти та використовує їх для задоволення суспільних потреб. За допомогою бюджету відбувається перерозподіл ВВП між галузями господарського комплексу, територіями країни, сферами суспільної діяльності, окремими верствами населення. Мета соціальної політики – створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, розкриття творчого потенціалу людини, її сутнісних сил, досягнення в суспільній злагоди і стабільності [3, с. 761].

Розподіл бюджету відбувається за різними напрямками, один з яких – соціальний (табл. 1).

Ключовими елементами соціальної сфери в Україні є:

- освіта;
- охорона здоров'я;
- соціальний захист та пенсійне забезпечення;
- духовний і фізичний розвиток.

Критичних змін в 2022 р. зазнали обсяги видатків майже по всіх напрямках соціальних направлень. Стрімкого збільшення зазнали витрати на соціальний захист та пенсійне забезпечення, а суттєвого зменшення – всі елементи соціальної сфери, окрім охорони здоров'я, це є наслідком початку повномасштабної війни Росії проти України.

Так, серед бюджетних видатків соціогуманітарного характеру найбільший обсяг спрямовується на фінансування соціального захисту та пенсійного забезпечення – в 2022 р. Обсяг таких відрахувань перевищив 425 млрд. грн., на противагу показнику 2021 р. – 63 млрд. грн. Слід зазначити, що інтегрований показник духовного і фізичного розвитку перевищує показник видатків на освіту та охорони здоров'я, але не в 2022 р. [1].

Таблиця 1. – Видатки державного бюджету України на соціальну сферу у 2018-2022 рр.,
млн. грн.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення, +/-		Темп приросту, %	
						2022/ 2018	2022/ 2021	2022/ 2018	2022/ 2021
Освіта	22617,9	38561,6	124925,3	170505,2	58508	35890,2	-111997,1	158,68	-65,69
Охорона здоров'я	10107,1	9967	9826,4	15970,3	184268	174160,7	168297,5	1723,15	1053,82
Соціальний захист та пенсійне забезпечення	44323,4	51657,6	52857,3	63837,1	425987	381663,6	362149,9	861,09	567,30
Духовний фізичний розвиток	163866	218628,6	322720,3	339278,9	11051	-152814,3	-328227,6	-93,26	-96,74
Всього соціальні видатки	240914	318814,8	510329,3	589591,5	679814	438900,2	90222,7	182,18	15,30
Загальна сума видатків бюджету	985842	1072892	1288017	1490259	3E+06	1719581,3	1215164,4	174,43	81,54
Частка соціальних видатків загальних, %	24,44	29,72	39,62	39,56	25,13	0,69	-14,44	x	x

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Варто зазначити, що у 2020 р. в Україні репрезентовано Національну економічну стратегію 2030 (НЕС), у якій серед важливих векторів розвитку визначено підвищення якості життя населення як запоруки соціальної стабільності та покращення продуктивності діяльності населення [5]. Це передбачає забезпечення розвитку кожного члена суспільства (культури та освіти), забезпечення умов для здорового життя (охорона здоров'я, соціальні послуги і молодіжний розвиток (підтримка вразливих груп населення і підтримка молоді), охорона довкілля [4, с. 47].

Таким чином, активне реформування соціальної сфери, зокрема охорони здоров'я, пенсійна реформа, удосконалення управління публічними фінансами, бюджетна реформа, реформування місцевих фінансів, як важливих складових соціальної політики держави, має на меті забезпечення фінансової самодостатності місцевого самоврядування з метою створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних і доступних публічних послуг в Україні.

Література:

1. Венцель В.Т. Бюджет як інструмент реалізації соціальної функції держави. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2020. Том 31 (70) № 4. С. 50-56.
2. Видатки держбюджету України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
3. Грубляк О.М., Мацкуляк А.А. Роль бюджету в реалізації соціальної політики держави. Young Scientist. Економічні науки. № 10 (62). 2018. С. 761-764.
4. Лисяк Л., Качула С., Абдін А. Бюджетна політика у сфері видатків в координатах соціального розвитку. Світ фінансів. 2021. № 4 (65). С. 39-55.

5. Національна економічна стратегія 2030. Візія. Вектори. Імплементация. Кабінет Міністрів України. 2020. URL : <https://nes2030.org.ua/>

Мудренко Н.

«Фінанси, банківська справа та страхування», 4 курс

Дегтярьова Н.

к.е.н., професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день в Україні існує трирівнева система пенсійного забезпечення: перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, другий рівень – обов'язкова накопичувальна система, третій рівень – система недержавного добровільного пенсійного забезпечення [1]. Другий та третій рівні формують накопичувальну систему. При цьому другий рівень – обов'язковий, а третій – добровільний. Недержавні пенсійні фонди (НПФ), що функціонують в Україні, почали створюватися після набуття чинності прийнятого у 2003 році Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [2] та відносяться до третього, – добровільного рівня. Як відомо, другий рівень ще не запроваджено, ведеться активне обговорення цього питання.

НПФ за період свого існування не набули популярності серед громадян України: учасниками (тобто особами, які будуть отримувати пенсії з НПФ) таких структур є незначна частка населення. Так, у 2021 році учасниками НПФ було 890,7 тис. осіб, що складає лише 5,1 % від визначеної Держстатом України кількості робочої сили в цей період (17 405,0 тис. осіб) [3, с. 43; 4].

На початку розвитку недержавних пенсійних фондів у 2004-2008 рр. зростали показники кількості фондів та їх учасників, пенсійні активи, внески та виплати, інвестиційний дохід. Проте фінансова криза 2008 року негативно вплинула на діяльність НПФ в Україні, що супроводжувалося зменшенням їхньої кількості, сповільненням досягнутих раніше темпів зростання. Поступово наслідки кризи вдалося подолати, накопичувальна система продовжила розвиватися. За останніми даними [4] станом на 30.09.2022 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 63 недержавні пенсійні фонди. Основні показники діяльності НПФ в Україні у 2018-2022 рр. представлено в табл. 1.

Таблиця 1 Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів [4]

Показник	2018	2019	2020	2021	2022 (3 кв)
Загальна кількість пенс. Контрактів, тис. грн	68,8	77,1	87,8	95,5	96,1
Кількість учасників, тис. грн	855,3	874,6	883,0	890,7	888,7
Загальні активи млн. грн	2 745,2	3 143,3	3 563,7	3 874,7	4 024,7
Пенсійні внески, млн грн.	2 000,5	2 160,8	2 377,9	2 618,3	2 773,1
Пенсійні виплати, млн грн	809,9	947,4	1 107,4	1 287,2	1 416,9
Кількість отримувачів пенсій, тис. осіб	81,3	83,9	87,0	90,0	91,5
Сума інвестиційного доходу, млн грн	1 767,7	2 200,0	2 635,7	2 957,4	3 149,5
Прибуток від інвестування активів НПФ, млн. грн.	1 440,5	1 810,9	2 179,5	2 428,7	2 565,3